

Стефаненко М.М., Кулецька О.Г.

УДК 657

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

І. Вступ. Роль виробничих запасів на підприємстві і особливості їх відтворення в умовах трансформаційної економіки зумовлює особливі вимоги до інформації про наявність, рух, стан і використання їх. Сучасна система управління потребує більш оперативної та комплексної інформації щодо виробничих запасів. Практика підприємств свідчить, що облік виробничих запасів ще більше ускладнився. Існує ряд проблем, які негативно впливають на процес управління виробництвом і знижують ефективність використання виробничих запасів.

Україна має великий економічний потенціал, ефективність її господарства залежить від того, як використовується цей потенціал, зокрема основні виробничі запаси. Основні виробничі запаси є знаряддями праці, за допомогою яких працівник впливає на предмет праці або які являють собою необхідні для здійснення процесу торгівлі, заготівель, виробництва тощо матеріальні умови. Вони безпосередньо беруть участь у виробничому (комерційному, банківському) процесі або якимось чином сприяють його здійсненню.

Вивчення виробничих запасів підприємства дуже важливе для аналізу та пошуку шляхів підвищення ефективності виробництва. У результаті можна зробити припущення щодо їх домінуючої частки в загальній вартості активів і діяльності підприємства.

II. Постановка завдання.

- проаналізувати структуру, стан, ефективність використання основних виробничих запасів та визначити економічний ефект від упровадження розроблених рекомендацій;- дослідити наукову думку щодо узагальнення сутності виробничих запасів;

- запропонувати шляхи та напрями підвищення ефективності їх використання.

III. Результати. Будь-який виробничий процес може здійснюватися лише за допомогою виробничих запасів. Матеріальною основою цього процесу виступають, насамперед, засоби праці, які характеризують технічний та економічний рівень розвитку суспільства й виступають необхідним елементом виробництва, обігу та надання послуг. На підприємствах сукупність застосовуваних засобів праці набуває економічної форми основних виробничих запасів. Виробничі запаси - одна з найважливіших частин і засобів виробництва.

Розглядаючи виробничі запаси, слід зазначити, що - це частина постійного виробничого капіталу, яка виступає у формі засобів праці, поступово (протягом багатьох виробничих циклів, що повторюються) зношується, не змінюючи своєї натуральної форми, частинами переносить свою вартість на виготовлений продукт.

В економічній літературі існує багато пояснень терміна "виробничі запаси". На думку В. Бабича, виробничі запаси підприємства - це сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері й вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним та моральним зносом [1].

С. Покропивний визначає виробничі запаси, як засоби праці, які мають вартість; функціонують у виробництві тривалий час, у своїй незмінній споживчій формі; їх вартість переноситься конкретною працею на вартість продукції, що виробляється (на платні послуги), частинами в міру зношення [3].

Однак у класичному політекономічному визначенні виробничих запасів немає обмежень у розмірі їх вартості в грошовому виразі. Важливо, що вони беруть участь у виробничому процесі багаторазово й переносять свою вартість на виготовлений продукт частинами.

Відповідно до цього класифікація виробничих запасів відрізняється за належністю, використанням та призначенням. За належністю виробничі запаси поділяють на власні й орендовані; за використанням - на діючі та недіючі; за призначенням - на виробничі й невиробничі.

До власних виробничих запасів зараховують ті, які належать певній організації чи підприємству. Власні виробничі запаси можуть формуватися за рахунок статутного (пайового, акціонерного) капіталу, допоміжного фінансування з відповідних джерел на розширене виробництво, власних прибутків. Орендовані виробничі запаси не належать певній організації, але на підставі договору оренди використовуються в її господарській діяльності.

До діючих виробничих запасів належать ті, які перебувають в експлуатації, у тому числі ті, які тимчасово не використовуються або здані в оренду іншим підприємствам на договірних засадах. До недіючих виробничих запасів належать ті, які перебувають у резерві (у запасі на складі).

Для поліпшення використання діючих основних виробничих запасів необхідна ефективність їх використання. Від ефективності використання залежать темпи зростання продуктивності праці, обсягів виробництва, поліпшення якості промислової продукції та інших показників.

На нашу думку, ефективність виробничих запасів - результат, отриманий у вигляді отриманого ефекту, що співвідноситься з витраченими ресурсами. Підвищення ефективності полягає в досягненні найбільших результатів при відповідному рівні розвитку продуктивних сил порівняно з витратами праці, використаними на створення суспільного продукту.

Так, завданнями аналізу використання виробничих запасів на підприємствах є:

- установлення рівня ефективності застосування засобів праці, характеристика екстенсивності й інтенсивності роботи найважливіших груп устаткування;

- вивчення складу й динаміки виробничих запасів, стану й темпів відновлення їх активної частини;
- виявлення впливу використання виробничих запасів на обсяг виробництва, собівартість продукції й інші показники.

Економічна ефективність використання виробничих запасів характеризується їх часткою у вартості продукції. Але, аналізуючи цей показник, треба мати на увазі особливості його формування.

Для оцінювання резервів підвищення ефективності виробничих запасів необхідно, насамперед, знати реальний рівень використання їх й конкретні можливості їх підвищення. Поліпшення використання виробничих запасів може бути забезпечене двома шляхами: інтенсивним та екстенсивним. Інтенсивний шлях характеризується підвищенням завантаження устаткування та збільшенням рівня використання їхньої потужності.

Значний вплив на продуктивність устаткування справляє якість його виготовлення. Для характеристики використання основних виробничих запасів застосовують різні показники, які умовно можна поділити на дві групи: 1) узагальнюючі (фондовіддача й рентабельність) - застосовуються для характеристики використання виробничих запасів на всіх рівнях господарства; 2) окремі показники (наприклад натуральні) - найчастіше застосовуються для характеристики використання виробничих запасів на підприємствах або в їхніх підрозділах.

Екстенсивний шлях полягає у збільшенні тривалості роботи, скороченні цілозміних і внутрішньо змінних втрат робочого часу, підвищенні коефіцієнта змінності. Основними шляхами поліпшення екстенсивного використання є:

- безперебійне постачання підприємствам сировини, матеріалів, палива, електроенергії;
- своєчасне усунення намічених диспропорцій у галузі й на підприємствах, усередині окремих цехів, що дасть змогу запобігти перервам у роботі підприємства;
- усунення причин нерівномірної роботи підприємства, що призводить до невикористання устаткування в цілому, й у часі, тобто до його простоїв.

У більшості випадків окремі показники, до яких належать екстенсивне й інтенсивне використання виробничих запасів, не можуть бути застосовані (вони показують лише міру використання окремих елементів запасів), тому для визначення використання всієї маси виробничих запасів на підприємстві слід застосовувати узагальнюючі показники.

Найбільш важливим з узагальнюючих показників є фондовіддача виробничих запасів, яка показує загальну віддачу від використання кожної гривні, витраченої на основні виробничі запаси, тобто ефективність цього вкладення коштів, її зростання дає змогу знижувати обсяг нагромадження й відповідно збільшувати частку фонду споживання.

Не менш важливим фактором поліпшення використання основних виробничих запасів є фондоемність - це величина, обернена до фондовіддачі. У звичайних умовах господарювання фондовіддача повинна мати тенденцію до збільшення, а фондоемність - до зменшення.

Так, якщо обсяг товарної продукції на майбутній період не змінюється, то немає необхідності збільшувати виробничі запаси - треба їх тільки вдосконалювати, замінити застаріле обладнання прогресивною технікою. Одним з найважливіших узагальнюючих показників, що характеризує економічну ефективність роботи промислових підприємств, є рентабельність.

У промисловості рівень рентабельності зазвичай визначається відношенням прибутку до середньорічної вартості основних виробничих запасів. Розрахований таким чином показник рентабельності зацікавлює організації в найкращому використанні виділених у її розпорядження основних виробничих запасів. Підвищення рівня рентабельності потребує мобілізації внутрішніх резервів виробництва, послідовного проведення всіх видів робіт, спрямованих на поліпшення всіх видів ресурсів, збільшення маси прибутку.

У кожній галузі промисловості вартос формувати програми, спрямовані на підвищення рівня рентабельності. Необхідно передбачити конкретні заходи щодо скорочення витрат на виробництво, впровадження ресурсощадної техніки й технології виконання робіт, поліпшення організації виробництва й праці, більш продуктивного використання транспорту й механізмів, підвищення змінності роботи найбільш продуктивної техніки, економного витрачання матеріалів. Не менш важливою умовою для виявлення резервів ефективності виробничих запасів є використання власних та позичених коштів.

За результатами вищесказаного можна зробити висновок, що підвищення інтенсивності виробничих запасів (поліпшення їх використання) - це збільшення кількості виробленої за одиницю часу продукції в розрахунку на одиницю їх. Для розробки організаційно-технічних заходів щодо поліпшення виробничих запасів треба провести аналіз з виявлення відповідних резервів виробництва. При цьому визначають:

- фактичне використання виробничих запасів і формування можливої виробничої програми з урахуванням коефіцієнтів використання їх;
- внутрішньовиробничі диспропорції й можливості їх ліквідації;
- підвищення рівня спеціалізації на підприємстві;

Щоб домогтися всього переліченого, підприємству необхідно шукати й використовувати різноманітні шляхи (резерви) підвищення ефективності роботи. Найважливішим показником підвищення рівня ефективності використання виробничих запасів підприємства є зростання обсягів виробленої ним продукції (виконаних робіт, наданих послуг). Одним із головних факторів підвищення ефективності є їх ріст. Впровадження досягнень науково-технічного прогресу дає змогу підвищити рівень механізації та

автоматизації виробництва, продуктивності праці робітників, сприяє економії матеріальних витрат, підвищує культуру та безпеку виробництва. У цілому сукупність резервів покращення використання виробничих запасів підприємства може бути поділена на групи:

- покращення організації та управління виробництвом;
- прискорення досягнення проектної продуктивності введених в експлуатацію виробничих запасів;
- впровадження наукової організації праці та виробництва;
- покращення забезпечення матеріально-технічними ресурсами;
- вдосконалення управління виробництвом на базі сучасної комп'ютерної техніки;
- розвиток матеріальної зацікавленості працівників, що сприяє підвищенню ефективності виробництва.

Застосування на практиці розроблених заходів (економічний ефект) у цілому по підприємству дасть змогу збільшити обсяг випуску товарної продукції, підвищити показник фондівіддачі, а також збільшити прибуток від реалізації й балансовий прибуток, а отже, і рентабельність виробничих запасів підприємства.

IV. Висновки. Дослідження показали, що виробничі запаси становлять головну частину матеріально-технічної бази будь-якої галузі, особливо промисловості. На базі їх зростання збільшується економічний потенціал і виробничі можливості галузі, підвищується технічний рівень виробництва. Це, у свою чергу, підвищує темпи випуску продукції, що вирішальним чином сприяє вдосконаленню розширеного відтворення й правильному формуванню найважливіших пропорцій господарювання. Щоб використання виробничих запасів було справді економічно вигідним та ефективним, необхідно не тільки стежити за їх сучасним станом, а й залучати провідних фахівців, вивчати ринки виробництва; залучати спеціалістів маркетингового відділу; підвищувати рівень спеціалізації виробництва; застосовувати передові технології; поліпшувати склад, структуру й стан виробничих запасів підприємства; удосконалювати планування, управління й організацію праці та виробництва; знижувати фондомісткість; підвищувати фондівіддачу та продуктивність праці на підприємстві; підписувати договори поставок продукції, вивчати кон'юнктуру ринку збуту, стежити за змінами на валютному ринку, а також у разі потреби застосовувати інші виробничі запаси з метою підвищення ефективності виробництва.

Джерела та література:

1. Бабич В. В. Бухгалтерський учет на предприятиях малого бизнеса в Украине / В. В. Бабич, Е. И. Свицерский. – 2-е изд., испр. и доп. – К. : ОНПИЛибра, Укр. ИНТЗИ, 2009.
2. Измайлова К. В. Финансовый анализ : навч. посіб. / К. В. Измайлова. – К., 2009.
3. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : в 2 т. / С. Ф. Покропивний. – К., Донецьк : Хвиля-Прес; Пошук, 2008.

Табак А.А.

УДК 634.8 (477.75)

СОСТОЯНИЕ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ РЫНКА ВИНОГРАДАРСКО-ВИНОДЕЛЬЧЕСКОЙ ПРОДУКЦИИ АР КРЫМ

Введение. Попытки формирования эффективных направлений развития отрасли на основе процессов прямолинейной трансформации механизмов управления производственными отношениями и поиска рыночных форм интеграционных взаимоотношений между виноградарскими и винодельческими предприятиями, не привели к улучшению положения в виноградарско-винодельческом подкомплексе АР Крыма.

Специфика виноградарско-винодельческого подкомплекса не позволяет сразу трансформировать его в рыночную структуру на основе прямолинейных директивных методов управления, широко применявшихся в годы централизованной экономики.

Постановка проблемы в общем виде. Проблема прогнозирования и развития виноградарско-винодельческого подкомплекса Крыма занимались Авидзба А.М. [2, с.28], Рыбинцев В.А. [5, с.248-256], Матчина И.Г. [4, с.98].

Нормативно-правовой базой развития рынка виноградарско-винодельческой продукции, является утвержденная Министерством аграрной политики и продовольствия Украины программа развития садоводства, виноградарства и питомниководства на 2005-2015 гг. Вместе с тем вопросы формирования разработки комплексных долгосрочных программ и стратегического развития виноградарско-винодельческого подкомплекса Крыма недостаточно изучены и обоснованы с учетом углубления глобализационных процессов.

Целью данной статьи является анализ современного состояния и определение приоритетных направлений развития рынка виноградарско-винодельческой отрасли АР Крым.

Для формирования конкурентоспособного рынка продукции виноградарства и виноделия Крыма необходим длительный период времени (ориентировочно до 2015г.), который целесообразно разделить на следующие четыре этапа:

- приостановление деструктивных процессов и определение генеральных направлений стабилизации производства;
- определение направлений развития форм хозяйствования в подкомплексе, отвечающих требованиям новых условий хозяйствования;
- восстановление и сохранение положительных тенденций в экономико-правовом развитии отрасли;